

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ
ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

*Випуск наукового збірника присвячений 450-річчю
Пересопницького Євангелія*

Наукові записки РДГУ

Випуск 22

Рівне – 2011

ББК 63.3(4Укр)
А–43
УДК 94(477)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. – Рівне: РДГУ, 2011. – 324 с.

Збірник містить результати наукових пошуків з актуальних проблем української та світової історії, виголошені на III Міжнародній науковій конференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів 7-8 грудня 2011 року (Рівне, РДГУ, історико-соціологічний факультет).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Остріг).

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Шугасва Людмила Михайлівна, доктор філософських наук, професор (м. Рівне).

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 4 від 25 листопада 2011 р.*

Свідотство про державну реєстрацію: серія КВ № 15857-4329Р від 12.10.2009 р.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Остафова 29,
історико-соціологічний факультет РДГУ

12. Объединенные Нации. Совет Безопасности. Второй год. 1947. Официальные отчеты. – Лейк Соксес, Нью-Йорк: ООН, 1947. – Дополнение № 2. – 76 с.
13. Отчетный доклад делегации Украинской ССР о работе второй сессии Генеральной Ассамблеи ООН, // Галузвий архів МЗС України (далі – ГА МЗС України) Ф.7, Оп. 11, справа. 128, арк. 35.
14. Официальные отчеты – вторая сессия. Первый комитет. Политические вопросы и вопросы безопасности, включая регулирование вооружений. 16 сентября – 19 ноября 1947 г. – Лейк Соксес, Нью-Йорк: ООН. – 350 с.
15. Официальные отчеты первой части Третьей сессии Генеральной Ассамблеи. Первый комитет. Политические вопросы и вопросы безопасности, включая регулирование вооружений. Краткие отчеты заседаний с 21 сентября по 8 декабря 1948 г. – Лейк Соксес, Нью-Йорк: ООН. – 531 с. – А/С.1/SR. 152.
16. Официальный отчет первой части первой сессии Генеральной Ассамблеи. Пленарные заседания Генеральной Ассамблеи 10 января – 14 февраля 1946 г. : Стенографический отчет. – Лондон: ООН, 1948. – 355 с. – Док. ООН A/PV. 1–33.
17. Перша сесія Генеральної асамблеї ООН. Засідання Комітету № 1 з політичних питань і питань безпеки; Засідання Комітету № 3 // Радянська Україна. – 1946. – 23 січня.
18. Потехин А.В. Общественное мнение США и создание ООН / А.В. Потехин, И.А. Бетяр. – К. : Наукова думка, 1993. – 127 с.
19. Рошин А. Так начиналась деятельность ООН / А. Рошин // Международная жизнь. – 1986. – № 8. – С. 125–135.
20. Українська РСР на міжнародній арені : 36 документів і матеріалів. 1944–1961 рр. / Упоряд. К.С. Забігайло. – К. : Держполітвидав УРСР, 1963. – 576 с.
21. Acheson D. Present at the Creation: My Years in the Department. – New York : Norton, 1969. – 53 p.
22. United Nations : Delegations to the United Nations. – No. 12, May–July 1948. – 127 p.

УДК: 342.731:2 «1960/1980»

Ларькіна Людмила

ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ПІДґРУНТЯ ПО КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КУЛЬТИ У 60-ТІ РР. ХХ СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано загальнодержавні та локальні нормативно-правові акти про релігійні культури в розрізі забезпечення контролю за дотриманням даного законодавства.

Ключові слова: комісії сприяння, законодавство про релігійні культури.

Эта статья анализирует государственные и местные нормативно-правовые акты о религиозных культурах в контексте обеспечения контроля за соблюдением этого законодательства.

Ключевые слова: комиссии содействия, законодательство о религиозных культурах.

The article analyses the State and Local regulatory-legal acts about religious cults in the context of ensuring the enforcement of that legislation.

Key words: committees for facilitation, the legislation about religious cults.

Державна політика щодо релігії і церкви юридично закріплювалась комплексом законів та підзаконних актів, виступів теоретиків марксизму та лєнінізму, партійних документів про релігію та церкву, які визначали принципи та норми діяльності релігійних організацій, їхні відносини з органами державної влади тощо. Окремі підгрупи складали нормативно-правові акти, на основі та у відповідності з якими забезпечувався контроль за дотриманням законодавства про релігійні культури та відповідальність за порушення даного законодавства. На першій ми зацентруємо свою увагу.

Епізодично цієї проблематики торкаються дослідники В. Баран, В.Є. Єленський, В.О. Пащенко, Я.В. Стоцький, С.І. Жиліук, І.М. Бондарчук, А.Моренчук, В. Борщевіч, Л.Загребельна, Л.Паніна. Джерельною базою є документи, що зберігаються у Державних архівах Рівненської та Волинської областей та радянське законодавство про релігійні культури.

Мета дослідження полягає у детальному аналізі законодавства про контроль за дотриманням законодавства про релігійні культури. Для досягнення мети були поставлені наступні завдання: визначити групу загальнодержавних та локальних нормативно-правових актів, які відносяться до даної теми; проаналізувати законодавчу базу про релігійні культури даного періоду.

Нормативною основою стала Постанова ЦК КПРС «Про заходи щодо ліквідації порушень духовенством радянського законодавства про культури» від 13 січня 1960 р. [4, арк. 181]. У березні цю постанову поширив ЦК КПУ, яка відкривала шлях до адміністрування з боку державних і партійних органів щодо священнослужителів і релігійних громад [6, с. 54]. Рай(міськ)виконкоми отримали директиву обласної Ради з викладенням завдань і конкретними пропозиціями щодо їх реалізації. Відповідно до цих вказівок, при виконкомках створювалися комісії сприяння за дотриманням радянського законодавства про культури [9]. В даній постанові діяльність Ради у справах Руської Православної Церкви була оцінена як незадовільна. Її новий голова Володимир Олексійович Куроедов у своїй програмній доповіді так визначив основні напрямки діяльності з церквою: по-перше, перешкоджати тим діям духовенства, які будуть спрямовані на зміцнення матеріальної бази парафій; по-друге, боротися з благодійницькою діяльністю церкви; по-третє, протистояти опору духовенства заходам влади щодо посилення науково-атеїстичної пропаганди серед населення [11, с. 87].

Ці постанови знайшли своє відображення у спеціальній інструкції від 16 березня 1961 р., затвердженою Радою Міністрів СРСР. Дубльована відповідною Постановою ЦК КПУ «Про посилення контролю за виконанням законодавства про культури» від 1 квітня 1961 р. та указом Ради Міністрів УРСР 29 квітня, вона була ключовою для формування нормативної групи документів по контролю за дотриманням законодавства про культури. Нею передбачалося подальше скорочення в Україні кількості монастирів та церковних громад, послаблення матеріальної бази церкви, перешкодження вступу молоді в духовні семінарії тощо. Очікувалося також створення при виконкомках рад комісій з сприяння контролю за виконанням законодавства про культури. Силами цих комісій в Україні було проведено в 1961 році облік релігійних об'єднань та майна православної церкви. На цей час діяло 6464 православні громади, нараховувалося 5463 храми і 955 молитовних будинки. 3 кліру в республіці діяли 15 архієреїв, 4114 священників, 236 дяконів, 3634 псаломщики, 38358 осіб обслуговуючого персоналу [11, с. 87].

Контроль за дотриманням цієї Інструкції був покладений на органи державної влади, Раду у справах Руської православної церкви та Раду у справах релігійних культур при Раді Міністрів СРСР та їх уповноваженими в республіках та областях. Уповноважені в свою чергу, повинні були інформувати Ради про всі випадки порушення законодавства про культури [8, с. 140-141]. Процедура реєстрування та зняття з реєстрації релігійної громади проходила низку складних етапів, які пов'язувались з місцевими органами влади – виконкомками обласної, районної(міської) Ради депутатів трудящих.

Для прикладу, виконкомки місцевих органів влади мали право відводу осіб із складу членів виконавчого органу та ревізійної комісії. Цього права не мали служителі культури і релігійні центри.

Релігійні об'єднання і служителі культур не могли без дозволу виконкомів районних (міських) Рад депутатів трудящих: а) влаштовувати загальні збори віруючих для обговорення питань, пов'язаних з управлінням справами релігійного об'єднання і користуванням культовим майном; б) влаштовувати релігійні ходи, здійснювати релігійні обряди і церемонії під відкритим небом, а також у квартирах і будинках віруючих [8, с. 139].

Облік релігійних громад і груп віруючих, молитовних будинків і служителів культур вівся у встановленому порядку місцевими органами державної влади, уповноваженими Ради у справах релігійних культур при Раді Міністрів СРСР і Ради у справах руської православної церкви при Раді Міністрів СРСР [8, с. 137].

Це великий об'єм роботи і саме тому були створені комісії сприяння за додержанням законодавства про релігійні культури для надання допомоги виконкомкам місцевої Ради депутатів трудящих.

Нове законодавство про релігійні культури значно ускладнювало можливість реєстрації громад чи відкриття парафій і водночас спрощувало процедуру їх закриття [6, с. 54].

Постанова від 16 березня 1961 р. не була опублікована і поширювалася виключно для службового використання. Таким чином, склалася ситуація, коли віруючі мали дотримуватись законодавства навіть не знаючи його змісту. Ознайомитись із ним вони змогли в 1966 р., коли після ліквідації Ради у справах РПЦ і передачі її функцій Раді у справах релігій (1965 р.) вперше у постхрущовську добу було опубліковано «Положення про Раду у справах релігій» [6, с. 55].

На думку історика Д. Поспеловського, існував ще Секретний циркуляр 1961 р., який мав назву «Нова інструкція представникам місцевих Рад про те, як поводитись з православними християнами» [10, с. 290]. Надісланий місцевій владі Радою у справах руської православної церкви щодо функцій «допоміжних комісій по введенню законодавства про культу» наказував цим новим органам поступово замінювати існуючі «двадцятки» новими, утвореними з таких громадян, які будуть чесно виконувати радянські закони, а також їхні пропозиції та вимоги. «Нехай «рада двадцятки» бере свій виконавчий орган. Бажано, щоб ви взяли участь в обранні членів цього органу, так щоб до нього увійшли ті, хто буде проводити нашу лінію» [10, с. 290]. Припускаємо, що мова йшла про комісії сприяння по контролю за дотриманням законодавства про релігійні культури.

З метою посилення контролю за церковно-релігійним життям протягом березня-грудня 1961 р. влада здійснила одночасний облік релігійних громад, молитовних споруд та церковного майна. Для цього у кожному райвиконкомі (міськвиконкомі) заводилася справа з даними про релігійні громади [6, с. 57]. Про всі незареєстровані, але фактично діючі релігійні об'єднання місцеві органи влади подавали інформацію до Ради у справах релігій, котра з них вирішувала, які з них підлягають реєстрації, а які не можуть бути зареєстровані, і підлягають ліквідації через їхню протизаконну діяльність [6, с. 57].

Закони, що забороняли релігійне виховання молоді, тепер не тільки дотримувалися суворіше, а й тлумачилися досить розширено, аж до заборони дітям та молоді ходити до церкви. І хоча не було письмових розпоряджень, але за усними вказівками Уповноважених священникам заборонялося починати службу, поки в церкві знаходилися діти, а також причащати молодь і дітей. І з цим змушені були погодитися деякі єпископи та більшість священників. Подібні дії супроводжувалися відповідною кампанією в пресі, а також місцевими заборонами хлопчикам прислужувати у вівтарі на тій підставі, ніби це порушує закон, що забороняє дітям працювати в церкві. У деяких випадках у віруючих батьків забирали дітей під приводом «фанатичного релігійного виховання» і поміщали їх у інтернати [10, с. 294].

Цікаво, що за даними одного із звітів Уповноваженого Ради у справах релігійних культів при Раді Міністрів УРСР К. Полонника, який перебував на Рівненщині з метою ознайомлення з релігійною обстановкою та надання місцевим органам допомоги в організації та здійсненні контролю за діяльністю сектантських і церковних об'єднань, Постанова ЦК КП України від 1 квітня 1961 р. про створення комісії сприяння контролю за діяльністю релігійних громад фактично не діяла, а існувала тільки на папері [1, арк. 192].

Закріплення цієї постанови знаходимо в локальних нормативних актах. Приміром, офіційним рішенням виконкому Рівненської обласної Ради депутатів «Про посилення контролю за виконанням законодавства про культу в районах області» від 13 травня 1961 р. в області вже почали утворюватись комісії сприяння або групи сприяння Уповноваженим Рад в справах релігійних культів та в справах російської православної церкви при Рівненському облвиконкомі. Зазначеними комісіями у цьому році по районах був проведений одноразовий облік релігійних об'єднань, молитовних приміщень і майна, яке знаходилося у користуванні церковних органів [7, с. 69].

Продовжуючи далі, виконавчий комітет Ради депутатів трудящих Волинської області прийняв рішення від 11 квітня 1961 р., яке стосувалося Постанови РМ СРСР №268 «Про посилення контролю за виконанням законодавства про культу» від 16 березня 1961 р.

На виконання даної постанови виконком Волинської обласної Ради депутатів трудящих прийняв рішення, яке зобов'язувало виконкоми районних та міських Рад депутатів трудящих з метою поліпшення контролю за виконанням духовенством і релігійними об'єднаннями законодавства про культу та залучення до цієї справи громадськості, створити групи сприяння в кількості 10-15 осіб на чолі з секретарем виконкому районної (міської) Ради депутатів трудящих [3, арк. 6].

15 листопада 1961 р. вийшла постанова Ради у справах РПЦ при Раді Міністрів СРСР «Про подолання і заходи покращення роботи із здійсненням постанови Ради Міністрів СРСР від 16 березня 1961 р. «Про посилення контролю за виконанням законодавства про культу». Рада зазначила у цій постанові, що останнім часом проведено певну роботу з обмеження діяльності духовенства, скорочення матеріальної бази церкви, що посприяло відходу частину віруючих від релігії. Внаслідок цього в СРСР припинило свою діяльність понад тисячу релігійних громад, закрито 11 монастирів, у т.ч. Києво-Печерську лавру [12, с. 50-51].

Постановою Ради Міністрів СРСР «Про посилення контролю за виконанням законодавств про культу» від 16 березня 1961 р. ці комісії сприяння утворювались при облвиконкомах і райвиконкомах, а з 1963 р. також при сільських, селищних, міських Радах народних депутатів трудящих [2, арк. 6].

Згодом була опублікована Постанова «Про заходи щодо посилення атеїстичного виховання населення» від 2 січня 1964 р., розроблена ідеологічною комісією при ЦК КПРС. Нею окреслювалися конкретні завдання різних установ у справі атеїстичного виховання – від низових партійних осередків до Академії наук СРСР. Головну увагу було зосереджено на науковому розробку проблем атеїзму і підготовку кадрів атеїстів, використання в атеїстичному вихованні всіх засобів ідейного впливу. Заходи передбачали покращення антирелігійного виховання дітей та підлітків, посилення контролю за дотриманням законодавства про культу. Також в одному із пунктів зазначалося про активізацію роботи комісій по контролю за додержанням законодавства про культу при рай(міськ)виконкомах Рад депутатів трудящих [12, с. 46-48].

Як зазначає історик-релігієзнавець В. Пащенко, у середині 60-х рр. була відсутня нормативна база, яка б чітко визначала права та обов'язки громадських комісій з питань контролю за дотриманням законодавства про культу, що створювало можливість адміністрування з боку останніх спільно з органами влади [7, с. 71]. Проте зміст наступних документів, які не підлягали поширенню, свідчить, що вони давали для цих комісій можливість адміністративного втручання. Так, 14 липня 1965 р. Рада у справах Російської православної церкви направила для службового використання лист всім Уповноваженим ради у справах РПЦ «Про активізацію роботи комісії сприяння контролю за дотриманням законодавства про культу». Значна частина комісії сприяння контролю за дотриманням законодавства про культу діяла активно, особливо там, де виконкоми рай (міськ) Рад депутатів трудящих щодня спрямовували їх діяльність, надавали їм практичну допомогу, заслуховували на своїх засіданнях звіти про їх роботу [5, арк. 41].

В документі були наступні рекомендації: комісії керуються у своїй роботі законами, постановами, розпорядженнями вищих законодавчих та виконавчих органів радянської держави, які належать до релігійних культів, а також роз'ясненнями Рад у справах застосування законодавства про культу.

Комісія стежила за тим, щоб діяльність духовенства і релігійних товариств відбувалася виключно в рамках радянського законодавства, чим забезпечувала послідовне дотримання ленінського принципу свободи совісті громадян.

Разом з тим, комісія повинна була наглядати за неможливістю: а) порушень встановлення порядку управління церквою, втручання релігійних центрів духовенства у фінансово-господарські справи релігійних громад;

б) використання служителями культу і релігійними об'єднаннями молитовних зібрань віруючих для політичних виступів, що суперечать інтересам радянського суспільства; спроб слонукати віруючих відмовлятися від виконання своїх громадянських обов'язків, вести пропаганду, спрямовану на відрив віруючих від активної участі у державному, культурному та суспільно-політичному житті країни [5, арк.44];

в) здійснення релігійних обрядів у квартирах і будинках віруючих, тобто поза церквою або молитовним будинком, крім випадків, дозволених законодавством про культу;

г) здійснення обряду хрещення дітей без згоди обох батьків;

д) благодійної діяльності релігійних товариств і надання віруючим матеріальної допомоги, видачі грошових авансів, позичок і т.д.

е) проведення в церквах спеціальної роботи з дітьми - будівництво дитячих і спортивних майданчиків, організація бібліотек і читалень, гуртків, дитячих зборів і т.п.

ж) проведення примусових стягнень і обкладань віруючих на користь релігійних об'єднань, а також на будь-які інші цілі; застосування до віруючих заходів примусу або покарання;

з) організації паломництва віруючих до так званих «святих місць», вчинення обманих дій з метою поширення забобонів серед населення задля отримання таким чином певної користі (оголошення всіляких чудес і т.п.);

і) діяльності незареєстрованих релігійних громад, також здійснення церковних служб, релігійних обрядів чи якоїсь іншої церковної діяльності бродячими, позаштатними служителями культу, колишніми ченцями і черницями і т.п.;

к) застосування адміністративних заходів боротьби з релігією, адміністративного втручання в діяльність релігійних об'єднань, грубого ставлення до духовенства та образи почуттів віруючих. [5, арк. 45].

Про всі виявлені факти порушень законодавства про культу комісії сприяння мали своєчасно інформувати рай(міськ)виконкоми, які спільно з Уповноваженим Ради застосовували необхідні заходи до конкретних порушників законодавства про культу.

Комісії сприяння, крім здійснення безпосереднього контролю за дотриманням законодавства про культу, вивчали також форми і методи роботи церковників та їх вплив на населення, особливо на молодь, адаптацію духовенства до сучасних умов, його проповідницьку діяльність [5, арк. 46].

Слід мати на увазі, що комісії сприяння не мали жодних адміністративних функцій. Вони не могли викликати на свої засідання духовенство, членів виконавчих органів релігійних об'єднань. Члени комісії, відвідуючи церкву, не повинні були безпосередньо втручатися в справи релігійних товариств або давати їм будь-які вказівки [5, арк. 46]. Тобто, останнє прямо суперечило всім попередньо перерахованим пунктам. Зазначаючи таку двоякість у напрямку діяльності комісій, Рада у справах РПЦ визначила юридичний статус комісій, який однозначно не співпадає з їх прямою суспільною роллю [7, с. 72].

В 1965 р. у всі обласні райвиконкоми була направлена Інструкція по застосуванню законодавства про культу, яка мала назву «Основні питання діяльності комісії сприяння при виконкомів міських та районних Рад депутатів трудящих по контролю за дотриманням законодавства про культу», що не підлягала публікації. Згідно неї, в обов'язки комісій, входило: систематично вивчати релігійну ситуацію в селах, селищах, містах, незалежно від наявності або відсутності офіційно діючих товариств; збирати та аналізувати дані відвідування віруючими молитовних зібрань; виявляти контингент осіб, які відвідують церкву, виконують релігійні обряди хрещення, вінчання, відспівування, сповідання; аналізувати ступінь впливу релігійних товариств і служителів культу на залучення молоді та дітей до релігії та обрядів; перевіряти правильність обліку релігійних обрядів; припиняти випадки хрещення дітей без згоди обох батьків. Комісії повинні були опановувати засади ідеологічної діяльності церкви, методи і прийоми служителів культу, які використовувалися останніми для розширення або збереження свого впливу на деяку частину населення, особливо на дітей і молодь [5, арк. 63].

До повноважень комісії входило також: вивчати проведення в населених пунктах так званих «престольних» та інших релігійних свят, аналізувати їх негативний вплив на трудові процеси, дисципліну; розробляти і вносити пропозиції, спрямовані на ліквідацію цих негативних явищ; вивчати склад релігійних громад (церковних виконавчих органів) і виявляти найбільш активних її членів; стежити за дотриманням служителями культу та релігійними громадами радянського законодавства; виявляти спроби з боку служителів культу порушення радянських законів і своєчасно інформувати про це виконкоми; надавати допомогу фінансовим органам та виявляти служителів культу, які незаконно виконують релігійні обряди в будинках і в квартирах віруючих, за що отримують винагороду без квитанції, переховують прибутки від оподаткування; виявляти осіб, незареєстрованих служителів культу, які нелегально з'являються в населених пунктах і виконують релігійні обряди і повідомляти про них у виконкомі. Одним із найважливіших завдань комісії сприяння мав стати пошук шляхів і внесення конкретних пропозицій, спрямованих на обмеження та послаблення діяльності релігійних товариств і служителів культу (в рамках закону). Члени комісії систематично інформували про свою роботу голів комісії і чітко виконували їх доручення [5, арк. 64]. Отож, діяльність комісії сприяння із вищевказаних документів була направлена не на контроль за діяльністю релігійних громад, а скоріше на сприяння у боротьбі проти них.

Незаваром на продовження цієї низки нормативно - правових актів Радою у справах релігій при Раді Міністрів СРСР було рекомендовано «Примірне положення про комісії сприяння виконкомів рад депутатів трудящих за дотриманням законодавства про релігійні культу» від 26 листопада 1966 р. [9].

У «Примірному положенні ...» зверталась увага на те, що дана комісія сприяння утворювалася з метою надання допомоги виконкомі місцевої Ради депутатів трудящих у дотриманні законів, що стосуються релігії і церкви.

Мова йшла про те, що подібна комісія створювалася на громадських засадах при виконкомі районної, міської Ради депутатів трудящих і затверджувався рішенням відповідного виконкому із депутатів місцевої Ради. Голова комісії мав призначати заступника голови або секретаря виконкомі місцевої Ради. Кількісний склад комісії визначався у відповідності з наявністю в даній місцевості діючих релігійних організацій і ступеню релігійності населення [8, с. 147].

Таким чином, одним із перших нововведень в середині 1960-х років була зміна в структурі державних органів, які здійснювали контроль за дотриманням законодавства про релігійні культу на загальнодержавному та місцевому рівнях. Детальний аналіз нормативно правових актів, свідчить, що контроль за релігійними організаціями був дівкою формою радянської політики в релігійній сфері.

Джерела та література

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф. 1. Центральний комітет Комуністичної партії України. – Оп. 24. – Ч. 2. – Спр. 5408. – 210 арк.
2. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф. 1. Центральний комітет Комуністичної партії України. – Оп. 24. – Ч. 2. – Спр. 5908.
3. Державний архів Волинської області (далі ДАВО). – Ф. 393. – Оп. 2. – Спр. 87. – 33 арк.
4. Державний архів Рівненської області (далі ДАРО). – Ф. 204. – Оп. 11. – Спр. 558. – 205 арк.
5. ДАРО. – Ф. 204. – Оп. 11. – Спр. 569. – 256 арк.
6. Жилик С. І. Формування радянського антицерковного законодавства у 60–70-х рр. XX ст. [Текст] / С. І. Жилик // Історія релігії в Україні і світі: збірник наукових праць. Серія «Історичне релігієзнавство». – Острого: Видавництво Нац. університету «Острозька академія», 2009. – Випуск 1. – С. 51-62.
7. Загребельна Л. Особливості формування та діяльності комісії сприяння контролю за дотриманням законодавства про релігійні культу у 60-х – середині 80-х років XX ст. (за матеріалами Державного архіву Рівненської області) [Текст] / Л. Загребельна // Історія релігії в Україні і світі: збірник наукових праць. Серія «Історичне релігієзнавство». – Острого: Видавництво Нац. університету «Острозька академія», 2009. – Випуск 3. – С. 67- 81.
8. Законодательство о религиозных культурах. – М.: «Юридическая литература», 1969. – 304 с.
9. Законы, подзаконные акты и иные документы СССР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cddk.ru/gos_i_religia/history/sov-law/index.htm.
10. Поспеловский Д. В. Русская православная церковь в XX веке / Д. В. Поспеловский. — М.: Республика, 1995. — 511 с.
11. Саган О. Н. Основні тенденції розвитку Православної церкви післявоєнної України (1945-1988 рр.) / О. Н. Саган // Українське релігієзнавство. – К., 2001. – № 20. – С. 82-94.
12. Стоцький Я. Активізація боротьби з релігією в Західній Україні у 1960-1964 рр. / Ярослав Стоцький // Мандрівець. – 2008. – № 3. – С. 47-54.

УДК [94:323.1]:329.1

Шугайло Юрій

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В УРСР У ДОБУ «ХРУЩОВСЬКОЇ ВІДЛИГИ»

У статті проаналізовано трансформацію політичних ідей комуністичної партії УРСР. Висвітлено основні напрями політичних змін. Пріділено увагу процесу лібералізації суспільства як складової політичної трансформації. Показано зміни внутрішнього життя суспільства.

Ключові слова: трансформація суспільства, тези про воз'єднання, українізація, «хрущовська відлига», видавництва.

В статті сделан анализ измененной политической идей компартии УССР. Отражены основные направления политической измененной. Уделено внимание процессу либерализации общества как составной политической трансформации. Показаны изменения внутренней жизни общества.

Ключевые слова: трансформация общества, тезис о воссоединении, украинизация, «оттепель», издательства.

The transformation of political ideas of a communist party of Ukraine is analysed in the article. The basic directions of political changes are shown. The attention is paid to a process of liberalization of a society as a part of the political transformation.

Keywords: Society transformation, the theses about association, Hrushchovsky's thaw, a publishing house

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Федоришин Микола ПЕРЕСОПНИЦЬКИЙ РУКОПИС НА ШЛЯХУ ДО ІВАНА МАЗЕПИ	3
Самчук Роман ПЕРЕСОПНИЦЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ XVI ст.	4
Чекурков Василь ГОНЧАРНІ КЛЕЙМА НА ПОСУДІ ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ	6
Петраускас Римвидас МЕЖДУ ВІЛЬНЮСОМ И КИЕВОМ: ЛИТОВСКИЕ ВЕЛЬМОЖИ ВО ГЛАВЕ КИЕВСКОГО ВОЕВОДСТВА В XV–НАЧАЛЕ XVI вв.	9
Блануца Андрій МАЄТКОВІ СТАТКИ УКРАЇНСЬКОГО КНЯЗЯ XVI СТ. ЗА ДАНИМИ ІНВЕНТАРЯ 1558 РОКУ	10
Степанов Дмитрій «ОБЩЕРУССКОЕ» И АВТОНОМИСТСКОЕ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОТОНАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ УКРАИНСКОЙ ЭЛИТЫ В СЕРЕДИНЕ – ТРЕТЬЕЙ ЧЕТВЕРТИ XVII в.	12
Васильєва Ольга ГОСПОДАРИ БАТУРИНСЬКОГО ЗАМКУ ТА ГЕТЬМАНСЬКОГО ДВОРУ 1 (1687-1734 pp.)	17
Засипко Мар'яна СОЦІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СЕЛЯНСЬКОГО СТАНУ ЗА ПРАВЛІННЯ Д. АПОСТОЛА	21
Синяк Іван КОМПЕТЕНЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО В ПЕРІОД НОВОЇ СІЧІ	23
Лещенко Альона ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФРАНЦУЗЬКОЇ АРИСТОКРАТІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я (кн. XVIII – поч. XIX ст.)	25
Кізлова Антоніна МОЩІ СВ. СЦМЧ. МАКАРІЯ У ДУХОВНОМУ ЖИТТІ КИЯН (КІНЕЦЬ XVIII – ПОЧАТОК XX ст.)	28
Шеретюк Руслана АНТИКАТОЛИЦЬКИЙ ВЕКТОР ЕТНОКОНФЕСІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОГО САМОДЕРЖАВСТВА НА ТЕРЕНАХ ПРАВОБЕРЕЖЖЯ 30-х pp. XIX ст.	30
Щербак Надія, Щербак Ніна ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНЗУРИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст. В УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	32
Казначєєва Людмила СУСПІЛЬНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ 1861 р. – ПОЧАТКУ XX ст. ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ДВОРЯНСТВА	35
Івчик Наталія ПОВСТАННЯ 1863–1864 pp. ТА ЗАХОДИ ВЛАДИ, СПРЯМОВАНІ НА ПОСЛАБЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ	39
Постольник Ігор ОБРАЗ ПАНСЬКОЇ ВЛАДИ В СВІТОГЛЯДІ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНИНА (ЗА ЕТНОГРАФІЧНИМИ МАТЕРІАЛАМИ 1860-Х-1870 pp.)	41
Прищепа Олена КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ЗАХОДИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА МІСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX ст.)	44
Ленченко Федір ЗАРОДЖЕННЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ КИЇВСЬКОГО ТОВАРИСТВА СПОЖИВАЧІВ (1868-1873 pp.)	46
Шмид Олександр РОЛЬ ПІДДАНСТВА В КОЛОНІЗАЦІЙНОМУ РУСІ НІМЦІВ ТА ЧЕХІВ НА ВОЛИНІ ПОРЕФОРМЕННОГО ПЕРІОДУ	48
Безлуцька Олена ЕПІДЕМІЇ У НОВОРОСІЙСЬКОМУ КРАЇ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ ТА БОРОТЬБА З НИМИ	50

Потапенко Максим НАЦІОНАЛЬНЕ САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛЕМІЦІ ПОЛЬСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ В 1917 РОЦІ	52
Скальський Віталій МОЛДОВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГРОМАДА В УКРАЇНІ ПЕРІОДУ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (1917-1918 рр.)	55
Щербак Надія ІВАН ОГІЄНКО І БОРТЬБА ЗА ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917-1920 рр.)	57
Кукса Алексадр БЕЛОРУССКО-УКРАИНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ПЕРИОДА УКРАИНСКОЙ ДИРЕКТОРИИ (ДЕКАБРЬ 1918-1919 гг.)	59
Кузьмин Роман РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА ГАЛИЦЬКОЇ НАДЗВИЧАЙНОЇ КОМІСІЇ (СЕРПЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ 1920 р.)	61
Сезін Сергій КОНЦЕНТРАЦІЙНІ ТАБОРИ КРЕМЕНЧУЦЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В 1920-1922 РОКАХ. ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПОЛТАВСЬКОГО ОБЛАСНОГО АРХІВУ	65
Іценко Олександр ФЕНОМЕН «ОБНОВЛЕНСТВА» В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОСЛАВ'І 20-х рр. ХХ ст.	68
Синяк Степан ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ ПАРАМІЛІТАРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВОЛИНСЬКОГО ВОЄВОДСТВА У 1921-1939 рр. (НА ПРИКЛАДІ СОЮЗУ ОСАДНИКІВ)	70
Лазуренко Валентин ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОГО КЕРІВНИЦТВА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В РОКИ НЕПУ ЗАМОЖНОГО СЕЛЯНСТВА УКРАЇНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ТЕХНІКОЮ ТА ЗНАРЯДДАМИ ПРАЦІ	73
Бернацький Віктор АНТИРАДЯНСЬКІ НАСТРОЇ НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНО-ЖИТОМИРСЬКОГО РЕГІОНУ У РЕЛІГІЙНИХ ВИЯВАХ 1930-х рр.	76
Галай Микола УКРАЇНСЬКЕ СЕРЕДНЄ ШКІЛЬНИЦТВО У 1932 – 1939 РОКАХ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	78
Гуменюк Оксана ЗМІНИ У ПОБУТІ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ (ВЕРЕСЕНЬ 1939- ЧЕРВЕНЬ 1941 рр.)	81
Карпуніна Тетяна ЗАХІДНІ ЗЕМЛІ УКРАЇНИ У ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ПЛАНАХ НІМЕЧЧИНИ ТА СРСР НАПЕРЕДОДНІ ТА НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	83
Фанигін Юрій ДО ПИТАННЯ ПРО АРХЕОЛОГІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ О.В. БОДЯНСЬКОГО В 1941 - 1943 рр.	86
Заболотна Тетяна НАСТРОЇ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ТА ЙОГО СТАВЛЕННЯ ДО ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ КИЄВА)	88
Білоус Олександр БОЙОВІ ЛИСТКИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦЗАГОНУ НКДБ СРСР «ПЕРЕМОЖЦІ»	91
Рендюк Теофіл ЩОДО РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У 1941-1944 РОКАХ	93
Пилипович Тарас УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ У СКЛАДІ АРМІЇ ГЕНЕРАЛА АНДЕРСА (2-ГО ПОЛЬСЬКОГО КОРПУСУ) В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	97
Абрамчук Катерина ВИКОРИСТАННЯ ПРЕСИ У ПРОВЕДЕННІ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЕРБУВАЛЬНОЇ ПРОПАГАНДИ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (НА МАТЕРІАЛАХ ГАЗЕТИ «DEUTSCHE UKRAINE-ZEITUNG»)	99
Самборський Євгеній СПІВПРАЦЯ ПОЛЯКІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ З РАДЯНСЬКИМИ КАРАЛЬНО-РЕПРЕСИВНИМИ ОРГАНАМИ (1944–1946 рр.)	102
Капітан Лариса ІДЕОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ЛІКВІДАЦІЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В ЗАКАРПАТТІ (ПОВОСННИЙ ПЕРІОД)	105

Бойко Вікторія АТОМНЕ ПИТАННЯ ТА ПИТАННЯ РОЗЗБРОЄННЯ В ООН: УЧАСТЬ УРСР	109
Ларькіна Людмила ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ПІДґРУНТЯ ПО КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КУЛЬТУ У 60-ті рр. ХХ СТОЛІТТЯ	111
Юрій Шугайло НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В УРСР У ДОБУ «ХРУЦОВСЬКОЇ ВІДЛИГИ»	113
Конопка Володимир ОБЖИНКОВИЙ ВІНОК НА ТЕРЕНАХ ВОЛИНИ ТА ПОДІЛЛЯ: СПЕЦИФІКА ПОБУТУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ (НА МАТЕРІАЛАХ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2007-2011 рр.)	115
Кузьмич Микола ЛЕГКА ТА ХАРЧОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1950-х – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1960-х рр.	118
Середюк Марія МУЗИЧНЕ І ФЕСТИВАЛЬНЕ ЖИТТЯ ПОЛЬСЬКОЇ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ У 1991-2009 рр.	120
Нижня Ольга ПРОБЛЕМИ МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВОСЛАВ'І ТА ПОШУК ШЛЯХІВ ЇХ ПОДОЛАННЯ	123
Кузьбіда Малгожата ДЕМОКРАТІЯ ПО-УКРАЇНСЬКИ. БОРОТЬБА ЗА СВОБОДУ ЗМІ ЯК ЯСКРАВЕ ПІДТВЕРДЖЕННЯ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА УКРАЇНІ	125
Ващенко Олена СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ У АМЕРИКАНСЬКІЙ ПРОЕКЦІЇ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ	127
Фурса Алла УКРАЇНА – ГРУЗІЯ: ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СПІВРОБІТНИЦТВА (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ ст.)	131
Круглик Катерина ДИНАМІКА РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПРАВОСЛАВ'Я УКРАЇНИ В КОМПІЛЯТИВНОМУ ПОРІВНЯЛЬНОМУ ЗРІЗІ	134
Давидчук Сергій УКРАЇНО-ІЗРАЇЛЬСЬКІ ГУМАНІТАРНІ ЗВ'ЯЗКИ (2006-2011 рр.)	136
Безкоровайна Ольга ПРОБЛЕМА ОСОБИСТІСНОГО САМОТВЕРДЖЕННЯ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПАРАДИГМИ	138
Сойчук Руслана РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІЇ ТА НАЦІОНАЛІЗМУ	141
РОЗДІЛ II. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	
Cernenchi Eugen A MOLDAVIAN DIPLOMAT FROM THE XVI-TH CENTURY – NICOLAE BURLĂ	145
Gizicki Wojciech SECURITY - A BASIC HUMAN NEED	145
Дудко Владислав СОЦІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ РЕГУЛЯРНИХ ВІЙСЬК AUXILIA ТА ЇХ СПРИЙНЯТТЯ У РИМСЬКОМУ ВІЙСЬКУ ЗА ЧАСІВ ПРИНЦИПАТУ (31 р. до н. е.–284 р. н. е.)	147
Лысенко Владислав К ИСТОРИИ КУЗНЕЧНОЙ СВАРКИ	149
Уваров Игорь ОСОБЕННОСТИ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ ЯГЕЛЛОНОВ В ОТНОШЕНИЯХ С КРЫМСКИМ ХАНСТВОМ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XV – НАЧАЛЕ XVI вв.	152
Троян Сергій ПІВДЕННОНІМЕЦЬКЕ КУПЕЦТВО В ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ: КОЛОНІЗАЦІЯ І ПІДПРИЄМНИЦТВО У XVI ст.	154
Лучанін Сергій РОЛЬ ПОСТАТІ РОСІЙСЬКОГО ЦАРЯ ПЕТРА I У ФОРМУВАННІ ДУХУ МОСКОВІЇ НА ПОЧАТКУ ХVIII СТОЛІТТЯ	157
Дорофеев Денис АНТИАМЕРИКАНИЗМ ВО ФРАНЦИИ: ИСТОРИЯ И СОСТОЯНИЕ	158

Трофімук Тетяна РЕКРУТСЬКІ НАБОРИ ЄВРЕЇВ У БАТАЛЬЙОНИ ВІЙСЬКОВИХ КАНТОНІСТІВ У РОСІЙСЬКІЙ АРМІЇ ХІХ СТ.: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ	162
Тарасюта Катерина ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ ВЛАДИ В ІСПАНІЇ У 1808–1814 РР.	165
Василюк Анастасія ВІД «СОКОЛА» ДО «ПІОНЕРА»	167
Варжель Надія ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ФЕНОМЕН РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	170
Біла Олена ПОЛІТИКА КОЛОНІЗАЦІЇ НІМЕЦЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА ПОЛЬСЬКИХ ЗЕМЛЯХ: ЗЕМЕЛЬНЕ ПИТАННЯ (1894-1914 рр.)	171
Венгер Наталія НІМЕЦЬКЕ ПИТАННЯ В СВІТОГЛЯДІ ТА ПОЛІТИЦІ П. А. СТОЛИПІНА: АПРОБАЦІЯ ВЛАДОЮ	173
Постоловський Руслан ПОЛІТИЧНІ МІФИ ПЕРШОЇ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОГО ІСТОРИКА АНДРЕА ОРЗОФФ, ДАТСЬКОГО ІСТОРИКА ПЕТЕРА БУГТЕ ТА РОСІЙСЬКОГО ІСТОРИКА ОЛЕКСАНДРА БОБРАКОВА-ТИМОШКІНА	180
Соловйов Віталій ОСТАННІЙ ПЕРІОД ІСНУВАННЯ РУМУНСЬКОГО ФРОНТУ: НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ, ДЕМОБІЛІЗАЦІЯ ТА ЛІКВІДАЦІЯ	184
Івашко Юлія ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В БІЛОРУСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (ГРУДЕНЬ 1918 – СІЧЕНЬ 1919 рр.)	187
Сидорик Надія ЄВАНГЕЛІСТСЬКА ЦЕРКВА ТА ЇЇ МІСЦЕ У ЖИТТІ НІМЦІВ ПОЛЬЩІ (1919 – 1939 рр.)	190
Чорненький Роман ПОВСЯКДЕННА ВИРОБНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЯКІВ СТАНИСЛАВОВА У 1921-1939 рр.	192
Венгер Альберт ВИСВІТЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ ІІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ НА «СХІДНИХ КРЕСАХ» В МАТЕРІАЛАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ	195
Іванченко Оксана РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ ХОРВАТСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ УСТАШІВ (1929 – 1941 рр.)	197
Мигун Дмитрій ПОПЫТКИ СССР СОЗДАТЬ «СИСТЕМУ КОЛЛЕКТИВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ» В ЕВРОПЕ И ОТНОШЕНИЯ С ГЕРМАНИЕЙ	198
Сай Галина ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЬСЬКО-ЄВРЕЙСЬКИХ ВЗАЄМИН У ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	200
Матлай Любава ПЕРЕХІД ВІД МІЖНАРОДНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ ДО АКТИВНОЇ УЧАСТІ ІСПАНІЇ У РЕГІОНАЛЬНІЙ ТА СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ ЗА ПЕРШИХ ПІСЛЯФРАНКІСТСЬКИХ УРЯДІВ (1976-1982 рр.)	203
Клочак Олег ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ПАПИ ІВАНА ПАВЛА ІІ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗЛАМІ КОМУНІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ У ЦЕНТРАЛЬНІЙ ТА СХІДНІЙ ЄВРОПІ	206
Санжаревський Олег ВСТАНОВЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ РЕСПУБЛІКОЮ БІЛОРУСЬ ТА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ	208
Мартинчук Інна ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРШОГО ПРЕЗИДЕНТА СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ М. КОВАЧА	210
Білянський Олег СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА (ГРУДЕНЬ 1995 р. – ЖОВТЕНЬ 2000 р.): КОНСТИТУЦІЙНИЙ, ПОЛІТИЧНИЙ ТА СУСПІЛЬНИЙ АСПЕКТИ	212
Горобець Ігор РИНОК ЗБРОЇ ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ІРАН	215
Гайдукевич Анастасія РОЛЬ І МІСЦЕ СТЕРЕОТИПІВ У СУЧАСНИХ РОСІЙСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ	217

Соловей Петро НАПРУЖЕНА СИТУАЦІЯ В АФГАНІСТАНІ ЯК ЧИННИК МІЖНАРОДНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	220
Киридон Алла КОСМОПОЛІТИЧНИЙ ПРОЕКТ У.БЕКА І КОНСТРУЮВАННЯ «НОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ» В ЄВРОПІ	222

РОЗДІЛ III. ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Прищепя Богдан ПОГОРИНСЬКІ МІСТА В ЕПОХУ КИЇВСЬКОЇ РУСИ	226
Герасименко Олександр МІЖЕТНІЧНІ ПРОЦЕСИ У МІСТАХ ВОЛИНИ XVI – XVIII СТОЛІТЬ	228
Тимочко Ірина ПРОВІДНІ ПЕРЕДУМОВИ ПРОСВІТНИЦЬКО-ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОСЛАВНИХ БРАТСТВ ВОЛИНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)	231
Цецик Ярослав ВИБОРИ ДО I ТА II ДЕРЖАВНИХ ДУМ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ОСТРОЗЬКОМУ ПОВІТІ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ	233
Переходько Наталія ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРЕЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ ОСЕРЕДКІВ У РІВНОМУ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1921–1939 рр.)	235
Михальчук Роман РЕЄСТРАЦІЯ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЄВРЕЇВ РІВНЕНЩИНИ ЯК ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП У ВИРІШЕННІ «ЄВРЕЙСЬКОГО ПИТАННЯ»	237
Кравчук Дмитро МЕМУАРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ ВИВЧЕННЯ РАДЯНСЬКОГО ПАРТИЗАНСЬКОГО РУХУ НА РІВНЕНЩИНІ У 1941-1944 рр.	241
Булига Ірина ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ХРИСТІАНСЬКИХ КОНФЕСІЯХ ВОЛИНИ ПІД ВПЛИВОМ РЕЛІГІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦИСТСЬКОЇ ВЛАДИ	244
Доброчинська Валентина ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА «ЖІНОЧА СЛУЖБА УКРАЇНІ» НА ВОЛИНІ У ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	246
Мухаровська Анна ЛЮДСЬКІ ВТРАТИ М. РІВНОГО У ВЕЛИКІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ВІЙНІ	249
Павлюк Олена РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА СОВЕТСЬКОЇ ВЛАДИ НА ТЕРИТОРІЇ РІВНЕНЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 40-Х ПОЧАТКУ 50-Х РР. XX СТ.	252
Ісічук Тетяна ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НА КОНФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК РІВНЕНЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 40 – ПОЧАТКУ 60-Х РР. XX СТ.	254
Чура Василь РІВНЕНСЬКИЙ ОБКОМ КПУ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ НАПРИКІНЦІ 80-Х РР. XX СТ.	257
Біляковський Петро ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ЗАСУХИ В НАРОДНИХ УЯВЛЕННЯХ ВОЛИНЯН (НА МАТЕРІАЛАХ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 2005-2008 рр.)	259

РОЗДІЛ IV. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

Вашук Дмитро МІСТО РІВНЕ У ДОКУМЕНТАХ ЛИТОВСЬКОЇ МЕТРИКИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ 29-Ї КНИГИ ЗАПИСІВ)	262
Безпалько Владислав ШЛЯХЕТСЬКИЙ МАЄТОК НА ВОЛИНІ ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ XVI СТ. У СВІТЛІ ФІСКАЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ	265
Гончар Ольга НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ ПЕРЕХРЕСТІ (МИКОЛА КОСТОМАРОВ ТА МАРКО КРОПИВНИЦЬКИЙ)	266

Березовський Олег УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПАРТІЯ В ДОРАДЯНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІІ	268
Сова Андрій ПЕЧАТКИ ПЛАСТОВИХ КУРЕНІВ НА ВОЛИНІ У 1920-х рр.	270
Долганов Петро УКРАЇНСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД: ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ	273
Постельжук Олександр КОНЦЕПТ УГОДОВСТВА У ПРАЦЯХ СУЧАСНИКІВ МІЖВОЄННОЇ ДОБИ	278
Багрій Тетяна СУЧАСНА ЧЕСЬКА ІСТОРИЧНА НАУКА ПРО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ МІЖВОЄННОЇ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ (1918 – 1938 рр.).	281
Дебенко Василь, Кобильник Роман АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН ХХ СТОЛІТТЯ В СУЧАСНІЙ РОСІЙСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІІ	284
Бунечко Сергій НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПОЛЬЩІ 1918–1939: ЗАХІДНА ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ	286
Рябчикова Фаїна ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗЕЙНИХ ЗАКЛАДІВ У НАУКОВОМУ ДОРОБКУ В. КРАВЧЕНКА (1920–1931 рр.)	289
Ладига Олександр СУЧАСНА ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ СЛОВАЦЬКИХ ВІЙСЬК У БОЯХ НА СХІДНОМУ ФРОНТІ (1941 – 1944 рр.)	292
Нечипорук Олена О. М. АПАНОВИЧ: «БЕРЕГІНЯ КОЗАЦЬКОЇ СЛАВИ»	294
Jusupović Adrian AUTORYTET W TEKŚCIE HISTORYCZNYM	296
Науменко Мирослава УКРАЇНСЬКО-АЗЕРБАЙДЖАНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ (СТУПІНЬ НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ)	298
Осаволюк Юлія СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ГРУШЕВСЬКІАНА (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)	301
Циганчук Анатолій, Циганчук Ксенія ПРО ІСТОРИЧНУ СВІДОМІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	304
Полович Олег ІСТОРІЯ ПОВСЯКДЕННОСТІ ЯК ПРОГРЕСИВНИЙ НАПРЯМ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ	306
Білявцева Ольга УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОСЛАВ'Я ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	308
Грипич Світлана СПІВПРАЦЯ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ (РІВНЕНСЬКА ФІЛІЯ) ІЗ НАУКОВОЮ БІБЛІОТЕКОЮ РДГУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ЛІТНЬОЇ ШКОЛИ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА	311
Троян Сергій НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ У МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИНАХ : СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА ВІЗІЯ	313
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	314
ЗМІСТ	317

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Наукові записки РДГУ

Випуск 22

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **В.М. Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **В. Б. Самсонюк, В. Ю. Кравчук**

Обкладинка – **Г. В. Волохов**

Підписано до друку 25.11.2011 р. Папір офсетний. Гарнітура Arial Narrow.
Наклад 300. Обліково-видавничих аркушів 31,7. Замовлення №108/1

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
ПП Самборський І.О.
33028, м. Рівне, вул. Толстого, 3, тел. (0362) 22-41-20

А–43 **Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії:** Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. – Рівне: РДГУ, 2011. – 324 с.

ББК 63.3(4Укр)
УДК 94(477)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2011